

Justitsministeriet

Dato: 21. april 2009

Dok.: ATH40034

Sagnr.: 2009-792-0848

**Udkast til tale til åbent samråd i Folketingets Kultur-
udvalg den 22. april 2009 kl. 9.00 vedrørende
Unidroit-konventionen om tilbagelevering af stjålne
eller ulovligt eksporterede kulturgenstande**

[Spørgsmål G

Vil ministrene redegøre for, hvilke forhold der gør, at Danmark endnu ikke, 2 år efter at daværende kulturminister Brian Mikelsen lovede det, har ratificeret UNIDROIT-konventionen, og herunder redegøre for, hvilke fundamentale retsprincipper det berører, hvilke principielle lovændringer der kræves og hvilke konsekvenser det antages at kunne få?]

Justitsministeren:

Tak til kulturministeren og til Kulturudvalgets formand og medlemmer.

Som kulturministeren allerede har været inde på, er det korrekt, at der har været brugt en del tid på denne sag, men det er altså heller ikke nogen helt enkel sag.

For det første er UNIDROIT-konventionen i det hele taget ganske vanskelig at forstå. Den er naturligvis ikke skrevet med det danske retssystem for øje, men bygger på mange landes forskelligartede retsopfattelse og traditioner. Sådan forholder det sig selvfølgelig ofte med internationale instrumenter, men her er der samtidig tale om en konvention, der berører ganske mange komplicerede retsområder.

For at fastlægge, hvad konventionen nærmere forpligter os til, har vi endvidere ved flere lejligheder fundet behov for at drøfte forskellige spørgsmål med de andre nordiske lande, der har tilsluttet sig konventionen. Det har været meget nyttigt, men den slags tager selvfølgelig også tid.

Og hvad er det så for spørgsmål, der har været overvejet?

Jo, det er bl.a. spørgsmål af formueretlig karakter. Og hermed mener jeg spørgsmål om regulering af det civile forhold mellem parterne i en konkret sag. Konventionen er altså ikke af strafferetlig karakter. Den indeholder derfor ikke – som nogen fejlagtigt har hævdet – regler om, at deltagerlandene skal kriminalisere bestemte handlinger eller former for adfærd. Den går derimod direkte ind og regulerer, hvornår en privat borger eller virksomhed, f.eks. et museum, skal udlevere en kulturgjenstand, for at den kan føres tilbage til et andet land.

Vi har naturligvis også i gældende dansk ret regler om, at man i visse tilfælde kan blive afkrævet en fysisk genstand, som man er i besiddelse af. Konventionen fastsætter imidlertid et ubetinget tilbageleveringsprincip for stjalne kulturgjenstande.

På baggrund af retsprincipper, der er udviklet ved de danske domstole gennem meget lang tid, kan den, der har mi-

stet en genstand ved tyveri, som udgangspunkt kræve den tilbage – også fra den, der har købt genstanden i god tro.

Det danske såkaldte vindikationsprincip – eller tilbageleveringsprincip – er dog efter retspraksis ikke ubetinget. Ekstinktion – dvs. at den godtroende erhverver vinder ret til genstanden – *kan* finde sted under særlige omstændigheder.

Herudover er der to lovbestemte undtagelser til vindikationsprincippet i konkursloven og dødsboskifteloven. Disse bestemmelser beskytter i visse tilfælde en køber, der i god tro har købt genstanden af et offentligt behandlet bo. Den retmæssige ejer af en stjålet genstand kan i disse tilfælde ikke gøre krav gældende mod køberen af genstanden.

En sådan ordning tillader konventionen imidlertid ikke. Kulturgenstande omfattet af konventionen skal altid kunne kræves tilbage.

Gældende dansk ret er derfor ikke i overensstemmelse med konventionens krav. Dansk ratifikation vil derfor gøre det nødvendigt at udvide adgangen til at kræve tilbagelevering. Dermed bliver der tale om at gribe ind i en ordning, der gennem rigtig mange år er blevet udviklet ved domstolene.

Konventionen kræver herudover eksempelvis også, at ulovligt udgravede kulturgenstande skal betragtes som ”stjalne”, når det følger af lovgivningen i udgravningslandet. Det vil med andre ord være udgravningslandets lovgivning, der skal lægges til grund ved afgørelsen af, om der i et sådant tilfælde er tale om tyveri – også når sagen verserer her i landet mod en herboende person, der er i besiddelse af en kulturgenstand.

Som et yderligere spørgsmål af principiel karakter kan nævnes, at krav om tilbagelevering efter konventionen skal som udgangspunkt fremsættes inden 50 år efter tyveriet.

Efter gældende dansk ret forældes et vindikationskrav ikke. Af Danske Lov følger imidlertid, at den, der råder over en anden persons ejendom i 20 år, vinder ret til fortsat at råde over ejendommen. Dette kaldes hævd, og disse regler har vi haft i mere end 300 år. Så også på dette punkt er der tale om, at konventionen griber ind på områder, hvor vi har en meget lang retstradition i Danmark.

De danske hævdsregler stiller altså den, der kræver en kulturgenstand udleveret, mindre gunstigt end konventionens regler, og derfor vil det være påkrævet at fravige de gældende regler om hævd.

I den forbindelse opstår spørgsmålet, om adgangen til hævdserhvervelse af bl.a. stjalne kulturgenstande skal opheves, hvilket vil give en enklere regel, eller eventuelt begrænses, hvilket vil gøre det nødvendigt at skelne mellem forskellige former for kulturgenstande.

Herudover vil jeg nævne, at konventionen åbner mulighed for, at den, der har købt genstanden i god tro, men har pligt til at tilbagelevere den, skal være berettiget til en ”ret og rimelig” erstatning, som konventionen udtrykker det.

Efter gældende dansk ret er den godtroende erhverver af en stjålet genstand *ikke* berettiget til erstatning ved tilbagelevering.

Den danske regel er bl.a. begrundet i et ønske om at modvirke omsætning af stjålne genstande. En erhverver, der risikerer at miste sin ret uden at kunne få erstatning, motiveres jo til at foretage nærmere undersøgelser.

Tilsvarende synspunkter kan man med en vis ret anføre i forhold til de krav, konventionen vedrører.

På den anden side kan man argumentere for, at der bør være ret til erstatning i de tilfælde, hvor der i dag ikke er ret til vindikation, dvs. hvor den godtroende erhverver efter

gældende dansk ret kunne have beholdt den pågældende kulturgjenstand, men efter konventionens regler skal have pligt til at give den fra sig.

Ud over det jeg nu har nævnt om stjålne kulturgjenstande, indeholder konventionen også regler om ulovligt eksporterede kulturgjenstande. Disse regler vil skulle anvendes, når der ikke er tale om tyveri, men om, at en kulturgjenstand ud fra hensynet til statens kulturarv ikke må føres ud af den pågældende stats territorium. Besidderen af genstanden vil således kunne være den retmæssige ejer af den, men vil som udgangspunkt alligevel skulle føre den tilbage til det land, den kommer fra.

Der vil her skulle etableres en ordning med udgangspunkt i den, der kendes vedrørende tilbagelevering til andre EU-lande i sådanne tilfælde, men det vil i sagens natur være en meget bredere kreds af lande, der kan anmode om tilbagelevering.

Justitsministeriet vil i samarbejde med Kulturministeriet udarbejde forslag til regler, der sikrer den rette balance mellem den godtroende erhverver og den, der kræver genstanden udleveret. Jeg tænker her på spørgsmål om erstatning og lignende.

Der har også været behov for at overveje nogle spørgsmål om, hvilke myndigheder der eventuelt vil skulle behandle sager efter konventionen, og hvor sådanne sager skal kunne anlægges.

Efter konventionen kan vi selv bestemme, om sager, der rejses i medfør af konventionen, skal behandles ved domstolene eller af en administrativ myndighed. Det er Justitsministeriets opfattelse, at afgørelserne i sådanne sager bør træffes af domstolene. Det skyldes, at de sager, som måtte blive rejst i medfør af konventionen, reelt vil angå spørgsmål om, hvem der har adkomst til en kulturgenstand, og om der skal betales erstatning til den person, som skal afgive kulturgenstanden.

For så vidt angår spørgsmålet om hvor sagerne skal anlægges, har det været nødvendigt at overveje, om vi kan efterleve konventionens krav uden at ændre de nugældende værnetingsregler i dansk ret. Det er Justitsministeriets vurdering, at der vil være behov for at indsætte en bestemmelse i dansk ret, der sikrer, at en sag om tilbagelevering af en ulovligt eksporteret kulturgenstand vil kunne anlægges ved en dansk domstol, når blot kulturgenstanden befinder sig her i landet.

Da visse spørgsmål om værneting også er reguleret i EU i Bruxelles I-forordningen, som gælder i Danmark i kraft af en parallelaftale, har det også været nødvendigt at undersøge forholdet mellem forordningens og konventionens værnetingsbestemmelser. Justitsministeriet konklusion er, at forordningen og konventionen til dels omhandler de samme spørgsmål om værneting. En dansk tiltrædelse af konventionen vil derfor forudsætte, at der indgås forudgående aftale med EU om, at Danmark tiltræder

konventionen. Efter vores parallelaftale om Bruxelles I-forordningen kan Danmark nemlig ikke indgå internationale aftaler, som kan berøre eller ændre anvendelsesområdet for forordningen, medmindre det sker efter aftale med EU, og der er fundet tilfredsstillende ordninger med hensyn til forholdet mellem parallelaftalen og pågældende internationale aftale.

Konventionen har endvidere givet anledning til statsretlige overvejelser. Der har således været behov for at overveje konventionens ordning med hensyn til tilbagelevering af stjålne og ulovligt eksporterede kulturgjenstande i forhold til grundlovens § 73 om ekspropriation.

For så vidt angår dette spørgsmål er det Justitsministeriets vurdering, at det vil være muligt at gennemføre konventionen i dansk ret, uden at det vil indebære et ekspropriativt indgreb.

Konventionen åbner således op for, at det i lovgivningen bestemmes, at tilbageleveringsordningen kun skal gælde genstande, der er stjålet eller ulovligt eksporteret efter lovens ikrafttræden. Dette agter vi fra dansk side at benytte os af, så der bliver ikke tale om, at de nye regler indføres med tilbagevirkende kraft.

Jeg vil runde af med at sige, at det er centralt at sikre, at konventionen i givet fald kan gennemføres på en måde, der tager passende hensyn til langvarige danske retstraditioner og til praktiske forhold.

Når man rører ved grundlæggende principper i dansk ret er det vigtigt, at det gøres med omhu og omtanke.

Jeg mener, at vi nu har fået klarlagt på en forsvarlig måde, at konventionen efter alt at dømme vil kunne gennemføres korrekt samtidig med, at vi opretholder danske retsprincipper i meget vidt omfang.

Jeg er glad for at kunne sige, at denne del af det forberedende arbejde er tilendebragt. Som kulturministeren har oplyst, er der endvidere nu truffet beslutning i Regeringen om at tage de fornødne skridt for at kunne præsentere et lovforslag om ratifikation af konventionen for Folketinget. Nu kan vi derfor koncentrere os om udarbejde et lovforslag, der kan sendes i høring hos de berørte parter. Vi vil samtidig tage kontakt til EU med henblik på at opnå EU's accept af, at vi tiltræder konventionen, selvom den berører anvendelsesområdet for Bruxelles I-forordningen.